

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Розглянуто і схвалено на засіданні
кафедри історико-філософських
дисциплін

Протокол № 1 від 28 серпня 2019 р.
Завідувач кафедрою

О.В. Борисова

ПРОГРАМА
фахового вступного випробування
для здобуття освітньо-наукового ступеня «Доктор філософії»
дисципліни «Філософія» для всіх спеціальностей

Старобільськ, 2019

Програма іспиту дисципліни «Філософія»

Тема 1. Поняття філософії.

Філософствування і ціннісне самовизначення. Інтуїтивне розуміння філософії. Термінологічний рівень філософії – розуміння слів, концептуальний рівень філософії – розуміння філософської системи, і життєвий рівень філософії – розуміння особистого досвіду філософа, відтвореного у філософській системі. Проблема визначення філософії. Основне питання філософії. Різні визначення філософії.

Тема 2. Філософське обґрунтування істини й методи філософського пізнання.

Обґрунтування істини у науці на емпіричному досвіді, обґрунтування істини у філософії на життєвому досвіді. Філософська інтуїція як здатність виділити філософську ідею, самоочевидність якої засвідчується на основі життєвого досвіду. Розкриття інтуїтивно знайденої теоретичної передумови у філософській системі. Філософське обґрунтування істини як виклад послідовності думки автора від інтуїтивно знайдених передумов до того, що загальнозначуще для автора і читача відповідно. Філософська істина – це відповідність філософської системи вираженому в ній життєвому досвіду автора.

Тема 3. Сутність філософського таланту.

Основа філософського таланту як життєва спрямованість на нове. Арістотель: філософія починається з подиву. Форма прояву філософського таланту – вміння бачити дивовижне й незвичайне у повсякденному, вміння розуміти іншого в тому, в чому той не схожий на тебе, можливість робити відкриття та винаходи в будь-якій науковій області. Першоджерела – філософські твори, в яких викладені нові, раніше ніде не висловлені ідеї та позиції.

Тема 4. Завдання філософії, що мають значення для науки.

Три завдання:

1. Показати межі та можливості наукового знання.

2. Дати основу для діалогу між різними науковими традиціями.
3. Обґрунтувати можливість альтернативних шляхів для розвитку науки.

Філософія як метапозиція для оцінки самої себе і для визначення меж і можливостей будь-якого наукового знання. Передумови, які визначають характер наукової традиції. Філософія як спосіб пояснити вихідні передумови чужої наукової традиції. Філософія як основа діалогу між різними науковими традиціями. Альтернативність наукових шляхів розвитку. Наукова революція як перехід до нового етапу розвитку науки.

Тема 5. Спільні риси філософського і наукового знання

Філософія і наука як раціональний тип знання. Проблематизація як ознака, за якою можна відрізнити раціональне знання від позараціонального знання. Відмінність філософії та науки як раціонального знання від міфологічного знання та відмінність від ідеології.

Тема 6. Різниця наукового і філософського знання

Особистісний характер філософського знання, наукове знання, яке безвідносно до особистості. Прогрес або вічний характер у філософії та науці. Спосіб обґрунтування істини. Можливість або неможливість верифікації та фальсифікації. Різні способи формування понять.

Тема 7. Відмінність філософії від мистецтва, релігії й богослов'я.

Раціональне осмислення дійсності у філософії, емоційно-образне сприйняття дійсності у мистецтві. Мова понять і мова художніх образів. Сутність релігії. Зміна особистості людини, викликана її зв'язком з Вишнім. Ідеал порятунку (для східних релігій – звільнення; для християнства – спасіння). Богослов'я як рефлексія на загальноцерковний досвід. Філософія як рефлексія на особистий досвід.

Тема 8. Онтологія.

Вчення про буття. Поняття сутності та існування.

Онтологія як вчення про буття, розділ філософії, у якому з'ясовуються фундаментальні проблеми існування. Поняття «буття» як філософська категорія.

Відмінності в розумінні буття. Сутність як те, що досягається шляхом смислового узагальнення предметного змісту явища, завдяки якому воно є тим, що воно є.

Тема 9. Матерія та ідеальне буття, суб'єктивне та об'єктивне.

Матерія як поняття філософії, яке в різних історичних епохах, школах та філософських дисциплінах має різне значення. Простір і час як властивості матерії. Свідомість як ідеальне буття. Ознаки ідеального і матеріального буття. Об'єктивне і суб'єктивне буття.

Тема 10. Основні напрямки в онтології: матеріалізм, об'єктивний і суб'єктивний ідеалізм.

Матеріалізм як один з основних напрямків філософії, який у відповідь на так зване основне питання філософії стверджує, що буття, природа, матеріальне є первинним, а дух, свідомість, ідеальне – вторинним. Визначення первинності й вторинності різне у різних філософів. Ідеалізм як протилежний матеріалізму напрям філософії, вихідним принципом якого є твердження, що в основі речей і явищ реальності лежить не матеріальне, а ідеальне, духовна першооснова: світовий розум, ідея, відчуття тощо.

Тема 11. Гносеологія. Агностицизм, скептицизм, раціоналізм і емпіризм.

Проблеми природи пізнання і його можливостей, відношення знання до реальності, загальні передумови пізнання, умови його вірогідності та істинності. Філософський погляд, який стверджує, що істинне знання неможливо – агностицизм, або будь-яке знання сумнівно – скептицизм. Критерій істини у розумовому знанні – раціоналізм, або у чуттєвому знанні – емпіризм.

Тема 12. Аксіологія: вчення про цінності

Цінності як такі смисли, завдяки яким людина усвідомлює значимість дій, вчинків, подій. Види цінностей. Етичні, естетичні, правові цінності. Філософська етика. Етика в античній, середньовічній й сучасній історії думки. Етика й право. Цінність і норма. Зміна розуміння цінностей в історії культури. Поняття блага і чесноти в античності й середньовіччі

Тема 13. Поняття людини в сучасній свідомості. Сутність людини.

Поняття людини в сучасній свідомості. Наукове і філософське розуміння людини. Сутність людини. Відмінність поняття людини від понять «особистість», «індивід».

Тема 14. Відмінність поняття людини від понять «особистість», «індивід»

Змістовне розкриття поняття «особистість», самосвідомість особистості. Особа у філософському значенні як сутність людського буття в контексті горизонту західної думки горизонту: людині як особі приписується певна свобода рішень і відповідальності за свої вчинки. Інші філософські течії вбачають особу не обмежену людьми.

Тема 15. Свобода воли

Свобода як здатність діяти відповідно до себе. Відмінність свободи від свавілля і поняття відповідальності. Свобода від зовнішніх обставин і від психічних факторів. Позитивне обґрунтування свободи на основі ідеї трансцендування.

Тема 16. Давньогрецька філософія

Антична картина світу і полісне мислення. Формування грецької філософії й питання про архе. Вчення про буття до Сократа. Відкриття ідеального буття Піфагором і Парменідом. Діалектика Сократа. Вчення про буття Платона. Філософія як «метафізика» Арістотеля.

Тема 17. Традиція раціоналізму в європейській філософії

Гносеологічна орієнтація й антропоцентризм новоєвропейської філософії.. Раціоналізм Декарта, Спінози та Лейбніца.

Тема 18. Традиція емпіризму в європейській філософії

Емпіризм англійських філософів Дж. Лока і Дж. Берклі та Д. Юма. Первинні й вторинні якості речей (Лок), річ як комплекс відчуттів (Берклі), причинність і асоціативна звичка (Юм).

Тема 19. Значення трансценденталізму І. Канта для історії філософії.

Трансценденталізм І. Канта. Априорні форми споглядання, розсудку та розуму. Категоричний імператив. Передумови трансценденталізму в новоєвропейському розумінні суб'єктивності.

Тема 20. Філософія Г.С. Сковороди.

Національний характер філософії Г.С. Сковороди. Тема свободі та дружби. Філософія серця. Вчення про три світи.

Питання до іспиту

Екзаменаційні білети включають три питання.

Перше питання дозволяє виявити розуміння загальних філософських проблем.

При відповіді на це питання студент повинен показати, що він має загальне уявлення про певну проблему щодо природи філософського знання, онтології, гносеології або аксіології. Тут викладач оцінює не знання конкретних фактів, а здатність студента бачити філософську проблему і говорити про неї.

Друге питання виявляє знання конкретних історико-філософських фактів. При відповіді на це питання студент повинен показати, що він знайомий позицією конкретного філософа і може схарактеризувати її. У цьому випадку викладач оцінює знання історії філософії.

Третє питання дозволяє визначити вміння студента самостійно мислити й використовувати у своїх міркуваннях філософські поняття. У цьому випадку викладач оцінює не конкретні знання, а вміння висловлювати власну позицію з допомогою філософських понять.

1. Сутність філософії та проблема визначення філософії
2. Різниця між філософським і науковим обґрунтуванням істини
3. Сутність філософського таланту
4. Завдання філософії, що мають значення для науки
5. Спільні риси філософського і наукового знання

6. Різниця наукового і філософського знання
7. Відмінність філософії від мистецтва, релігії й богослов'я
8. Вчення про буття в онтології, поняття сутності та існування.
9. Матерія та ідеальне буття, суб'єктивне та об'єктивне.
10. Основні напрямки в онтології: матеріалізм, об'єктивний і суб'єктивний ідеалізм.
11. Напрямки в гносеології: агностицизм, скептицизм, раціоналізм і емпіризм.
12. Учення про цінності в аксіології.
13. Поняття людини, сутність людини
14. Відмінність поняття людини від понять «особистість», «індивід»
15. Свобода як здатність діяти відповідно до себе
16. Філософські ідеї Фалеса з Мілета
17. Філософські ідеї Піфагора
18. Філософська позиція Сократа
19. Філософія Платона
20. Філософія Арістотеля
21. Філософські ідеї Декарта
22. Філософська позиція Спінози
23. Філософська позиція Ляйбніца
24. Філософська позиція Дж. Лока
25. Філософська позиція Дж. Берклі
26. Філософська позиція Д. Юма
27. Поняття апріорного в І. Канта.
28. Споглядання, розсудок і розум у філософії І. Канта
29. Етика Канта
30. Філософія Г.С. Сковороди
31. Розкрити поняття «справедливість»
32. Розкрити поняття «істина»
33. Розкрити поняття «краса»

34. Розкрити поняття «любов»
35. Розкрити поняття «обов'язок» і «борг»
36. Розкрити поняття «відповідальність»
37. Розкрити поняття «свобода»
38. Привести приклад питання, на який наука ніколи не може дати відповідь, обґрунтувати, чому на нього не може відповісти наука
39. Розкрити поняття «життя»
40. Розкрити поняття «особистість»
41. Розкрити поняття «добро»
42. Розкрити поняття «існування» («екзистенція»)
43. Розкрити поняття «знання»
44. Розкрити поняття «брехня»
45. Розкрити поняття «матерія»

Рекомендовані джерела інформації

Навчальна та інша література

1. Воловик В.І. Вступ до філософії. Навчальний посібник. – Запоріжжя, 2000. – 217 с.
2. Горлач М.І., Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Требін М.П. та ін. Коментар до конституційних змін: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 1028 с.
3. Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей. Пер. з фр. – Том другий. – Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. – 488 с.
4. Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей. Том перший. – Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2009. – 576 с.
5. Зарудний Є.О. Філософія. Навчальний посібник. – Київ: Кондор, 2007. – 202 с.
6. Карпицкий Н.Н. Сущность философии и специфика философского знания:

- Учебное пособие. – Ханты-Мансийск: ЮГУ, 2013. – 32 с.
7. Карпицкий Н.Н. Теория этических ценностей: Учебное пособие. – Ханты-Мансийск: ЮГУ, 2013. – 51 с.
 8. Карпицкий Н.Н. Философский талант и понимание другой культуры // Вестник угроведения. – 2013. – № 2 (12). – С. 68-74.
 9. Карпіцький М.М. Введення в філософію. Поняття філософії. Філософія та наука. Навчальний посібник. – Харків: ЛНАУ, 2016. – Ч. 1. – 40 с.
 10. Качуровський М.О., Цикин В.О. Сучасний курс філософії: навч. посіб. – Суми: Вид-во СумДУ ім. Макаренка, 2011. – 228 с.
 11. Киричок О.Б. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Полтава: РВВ ПДАА, 2010. – 381 с.
 12. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник. – Київ: Книга, 2005. – 528 с.
 13. Кривуля О. М. Філософія: Навчальний посібник. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – 592 с.
 14. Лузан А.О. Вступ до філософії : навч. посіб. – Краматорськ: ДДМА, 2012. – 136 с.
 15. Основи філософії: навч. посіб. / Л. О. Сандюк, С. П. Симоненко, О. В. Сулим, М. Ф. Шмиголь, Н. В. Щубелка, Ю. С. Юшкевич; [за ред. М. Ф. Шмиголя]. – Київ: Центр учбової літератури, 2017. – 412 с.
 16. Основи філософських знань: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство: Підручник. / Горлач М.І., Кремень В.Г., Ніколаєнко С.М., Требін М.П. та ін. – Київ: Центр учбової літератури, 2008. – 1028 с.
 17. Поцюрко М. Філософія : навч.-метод. Посібник. – Львів: Сполом, 2014. – 277 с.
 18. Саух П.Ю. Філософія: навчальний посібник. – Житомир: Видавництво Житомирського державного педагогічного університету, 2003. – 254 с.
 19. Философский энциклопедический словарь. – Москва: Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.
 20. Філософія: Конспект лекцій для студентів факультету соціології та

- управління / Уклад.: Александрова О.С. – Запоріжжя: ЗНУ, 2011. – 125 с.
21. Філософський енциклопедичний словник. – Київ: Абрис, 2002. – 744 с.

Електронні ресурси

1. Карпіцький М.М. Лекції по філософії [електронний ресурс] // Архів відео лекцій. – URL: <http://nnkarpitsky.blogspot.com/>
2. Електронні книги, які включені в список рекомендованих джерел цієї робочої програми. – URL: https://drive.google.com/file/d/1-TIZvzgSR_q9c4GoJgiqaDPlwR0qcLWb/view?usp=sharing
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>